

УДК 35.088.6:378.147]:004.7

DOI 10.18372/2786-5487.1.15876

Фендьо Олена Миколаївна 

кандидат технічних наук,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розкрито зміст основних законодавчих та нормативно-правових документів, які регламентують професійне навчання та підвищення кваліфікації державних службовців в Україні з урахуванням потреб ринку праці, соціально-економічними, соціокультурними і політичними змінами у державі та суспільстві. Висвітлено теоретичні та прикладні аспекти розвитку професійної та цифрової компетентності державних службовців у системі безперервного навчання, що зумовлено стрімкою цифровізацією економіки, переходом від офлайн до онлайн-режиму роботи фінансової сфери, сфери державного управління, освіти та ін.

Ключові слова: професійна компетентність, цифрова компетентність, підвищення кваліфікації, професійне навчання, державні службовці.

Annotation. The article reveals the content of the main legislative and regulatory documents governing the professional training and retraining of civil servants in Ukraine, taking into account the needs of the labor market, socio-economic, socio-cultural and political changes in the state and society. Theoretical and applied aspects of the development of professional and digital competence of civil servants in the system of lifelong learning, due to the rapid digitalization of the economy, the transition from offline to online mode of finance, public administration, education, etc.

Key words: professional competence, digital competence, advanced training, professional training, civil servants.

Економічні, політичні, суспільні та цифрові трансформації, яких зазнає Україна в процесі розбудови правової держави, вимагають від державних службовців і посадових осіб на усіх рівнях виконавчої влади та місцевого самоврядування здатності до прийняття ефективних управлінських рішень, а також готовності взяти на себе відповідальність за модернізацію держави й реалізацію розпочатих реформ. Необхідність надання державних послуг на рівні європейських стандартів, потреба у покращенні позицій нашої держави у світових рейтингах конкурентоспроможності, що є передумовою європейської інтеграції, зумовлюють зростаючі вимоги до рівня професійної та цифрової компетентності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування та спонукають до підвищення рівня їх кваліфікації.

Цифровізація економіки, освіти і науки, сфери публічного управління є об'єктивною вимогою сьогодення, з огляду на що головними завданнями у підготовці державних службовців є формування і розвиток компетентностей, які дозволять їм досконало володіти своєю професією, бути конкурентоздатними на ринку праці, ефективно застосовують сучасні цифрові технології, вільно орієнтуються у цифровому просторі, бути готовими не лише сприймати, зберігати та відтворювати інформацію, але продукувати нову, управляти інформаційними потоками й ефективно їх обробляти.

Запровадження електронного урядування, прийняття Закону України «Про інформацію», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про телекомунікації» зумовили необхідність широкого використання у сфері публічного управління сучасних засобів інформаційно-комунікаційних та Інтернет технологій. Це визначило потребу у фахівцях, які були б не лише компетентними та всебічно розвиненими особистостями, здатними до зміцнення і розбудови суверенної та демократичної

держави, але й мали сформовану цифрову компетентність, володіли сукупністю знань, умінь та навичок з інформаційної діяльності, мали знання сучасних цифрових та мережових технологій, офісного та прикладного програмного забезпечення, мобільних додатків для професійної діяльності [5].

Разом з тим, навчання державних службовців за програмами підвищення кваліфікації, яке провадиться в Україні на сьогодні, потребує докорінної модернізації шляхом зміни концепції, методів та технологій навчання, способів та стилів викладання. Даний процес неможливий без інноваційних моделей навчання, що характеризуються практичною спрямованістю, індивідуалізацією та диференціацією підходів до навчання, активним використанням нових освітніх ідей та систем електронного (дистанційного) навчання [1; 2; 7].

Концепція безперервного професійного розвитку, що полягає у безперервній освіті протягом усього життя, передбачає набуття державними службовцями нових та вдосконалення існуючих професійних знань, умінь та навичок [16, с. 9]. В епоху цифрових трансформацій та постійних еволюційних процесів у системі публічного управління, необхідною є підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців державних відомств, що реалізується через електронне (дистанційне) навчання на базі цифрових, мобільних та Інтернет-технологій, зокрема навчання у віртуальному освітньому середовищі, е-бібліотеки, центрах е-досліджень, платформах для дистанційного навчання Moodle, ATutor, eFront, Google Classroom, BlackBoard, які дозволяють індивідуалізовано, без відриву від виконання професійних обов'язків, за відсутності просторових та часових обмежень здійснювати професійний саморозвиток для подальшого кар'єрного зростання [2, с. 24-43].

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив визначити, що основними документами законодавчої та нормативно-правової бази на рівні держави, які регламентують підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, є Закон України «Про державну службу» [11], Положення про систему професійного навчання державних службовців, затверджене постановою Кабінету Міністрів України [12], Концепція проекту Закону України «Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України [13], Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року [17]. Проте детальніший аналіз документів, які визначають безперервне та цілеспрямоване навчання і особистісний саморозвиток державних службовців у межах їхньої професійної діяльності, продемонстрував недостатнє нормативно-правове врегулювання. Це проблемне питання знаходить відображення і в праці Н. Ларіної, де зазначено, що «важливі сегменти державного управління, які потребують спеціально і ґрунтовно підготовлених фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, на сьогодні залишаються без належного освітнього супроводу» [7, с. 9].

Як визначає Д. Дзвінчук, професійний розвиток державних службовців має два напрямки реалізації: 1. Довільно (через становлення), що відбувається за допомогою регуляції, тобто впливу на суб'єкт з метою стабілізації його властивостей, спрямування розвитку за певною програмою; 2. Цілеспрямовано (через формування), що відбувається за допомогою управління як координації зусиль для досягнення мети формування, зокрема збагачення змістовності суб'єкта під впливом спрямованих дій [9, с. 53].

Науковці К. Ващенко та Т. Новаченко зазначають, що основним при встановленні вимог до державних службовців є визначення переліку їх ключових функцій [9, с. 46-47; 16], які ґрунтуються на професійному виконанні завдань для забезпечення життєдіяльності системи публічного управління.

Однак визначальним у професійній діяльності будь якого керівника є його компетентність, яка по своїй суті є «... мірою прояву професійного досвіду в рамках компетенції конкретної посади» [9, с. 61].

На законодавчому рівні згідно з Положенням про систему професійного навчання державних службовців дефініція «професійна компетентність» визначається як «здатність учасника професійного навчання в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для

належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку» [12]. Також професійна компетентність є «сукупністю ключових, операційних й інтелектуально-професійних складових державного службовця» [7, с. 4].

Цифрова трансформація суспільства, викликана безперервним та бурхливим розвитком цифрових, хмарних, мобільних та інших технологій, зумовила необхідність набуття державними службовцями такої компетентності як інформаційна, що являє собою «системний обсяг знань, умінь і навичок, набуття, перетворення, передачі та використання інформації у різних галузях людської діяльності для якісного використання професійних функцій» [10]. У публікаціях дану компетентність ще визначають як «цифрову компетентність» (digital competence) або «цифрову грамотність» (digital literacy).

З метою формування цифрової компетентності здобувачів освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» другого (магістерського) рівня, Стандартом вищої освіти передбачено набуття такої спеціальної (фахової, предметної) компетентності як СК03, яка передбачає «здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування». Відтак, цифрова компетентність визначає здатність фахівця до застосування цифрових технологій для інформаційної діяльності в публічному просторі та особистому спілкуванні у відповідності з європейськими стандартами. Навчання державних службовців в Україні має на меті формування у них професійної мобільності [6], європейських цінностей та розуміння спільних принципів європейського адміністративного простору [4; 14].

Необхідність набуття та постійного оновлення професійних умінь і навичок державних службовців, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності, визначена Концепцією проекту Закону України «Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців», у якій вказано, що «професійне навчання державних службовців і осадових осіб місцевого самоврядування повинне стати невід'ємною складовою їх професійної діяльності» [13]. Відповідно до Положення «Про систему професійного навчання державних службовців», професійне навчання може реалізовуватись через успішне виконання учасниками навчання відповідної освітньо-професійної програми; програми підвищення кваліфікації; стажування; самоосвіту (участь у конференціях, тренінгах, семінарах і ін.) [12].

Разом з тим, з огляду на вимоги європейських освітніх стандартів та Болонської системи освіти, реформування потребує і сама система професійного навчання та підвищення кваліфікації державних службовців [14; 15]. Саме тому у Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року зазначено, що модернізація системи професійного навчання державних службовців є одним із пріоритетних напрямків реформування державної служби та управління людськими ресурсами в державних органах [17].

Вважаємо, що на рівні держави питанню підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців необхідно приділити належну увагу шляхом удосконалення існуючої нормативно-правової бази, а на рівні закладів освіти, які здійснюють їх професійну підготовку, через створення сучасної цілісної, якісної, інноваційної, мобільної та гнучкої системи навчання з використанням віртуального освітнього середовища, систем електронного навчання (e-learning), хмарних сервісів, мобільного навчання (m-learning), систем управління навчанням (learning management system), платформ для дистанційного навчання (Prometeus, Coursera, Moodle, ATutor, eFront, Claroline, BlackBoard та ін.) [1; 2, с. 27-41; 3; 8], які мотивуватимуть до самоосвіти, самоорганізації та самонавчання за концепцією «освіта впродовж життя», дозволяють навчатися у вільний від виконання професійних обов'язків час.

Саме тому перспективу подальших досліджень вбачаємо у вдосконаленні програм професійного навчання державних службовців, що враховують загальні та індивідуальні потреби фахівців у професійному зростанні, базуються на використанні інноваційних форм і методів підготовки, забезпечують можливість особистісного розвитку у віртуальному

освітньому середовищі на базі сучасних цифрових технологій, мобільного та дистанційного навчання за допомогою освітніх платформ та мережі Інтернет.

Список використаних джерел

1. Бойко А., Чечель А. Дистанційне навчання в системі підвищення кваліфікації державних службовців. Державне управління, Вип. № 4 (136), 2013. С. 3-7
2. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів: навч. посіб. Київ: ДУТ, 2014. 140 с.
3. Вовк О. Б. Системи електронного навчання – нові форми сучасної освіти. Математичні машини і системи, Вип. № 3, 2015. С. 79-86.
4. Григор'єва С. М. Першочергові кроки з модернізації системи професійної підготовки державних службовців в Україні. Публічне управління та національна безпека. Вип. № 5 (7), 2019. С. 7-13. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15749278059124.pdf>.
5. Крушельницька Т., Пригородова С. Удосконалення системи професійного навчання державних службовців: інноваційно-інформаційний аспект. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Вип. № 4, 2010, С. 49-57
6. Куйбіда В. С. Професійна мобільність та проблеми професіоналізації персоналу публічного управління: монографія / В. С. Куйбіда, І. В. Шпекторенко. Київ: НАДУ, 2018. 256 с.
7. Ларіна Н. Б. Інноваційні моделі підвищення кваліфікації управлінських кадрів: навч.-метод. матеріали / Н. Б. Ларіна; уклад. Г. І. Бондаренко. Київ: НАДУ, 2013. 52 с.
8. Науково-методичні основи застосування технологій навчання в системі післядипломної освіти: метод. посібн. / Л.Л. Ляхощка, Л.В. Бондаренко, Г.С. Юзбашева та інш. [за заг. ред. Л.Л. Ляхощкої (гол. ред.), Л.В. Бондаренко, І.В. Герасименко]. Київ, 2018. 162с.
9. Новаченко Т. В. Самоорганізація діяльності державного службовця: вітчизняний та європейський досвід : навч.-метод. матеріали / Т. В. Новаченко; уклад. Н. В. Ясько. Київ НАДУ, 2013. 96 с.
10. Петухова Л. Є. Інформатична компетентність майбутнього фахівця як педагогічна проблема. Комп'ютер у школі та сім'ї. Вип. № 1, 2008. С. 3-5.
11. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> .
12. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF>.
13. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 р. № 727-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/727-2002-%D1%80#Text>
14. Прудіус Л. В. Управління якістю професійного навчання державних службовців в Україні : монографія / Л. В. Прудіус; за заг. ред. С. Д. Дубенко. Київ : Едельвейс і К, 2012. 232 с.
15. Сороко В. М. Компетентнісний підхід до організації функціонування державної служби: монографія. Київ: НАДУ, 2018. 224 с.
16. Стан системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад: доповідь / [К. Ващенко, В. Купрій, В. Чмига, Т. Токарчук, Л. Рикова, Ю. Вернигор та ін.; за заг. ред. К. Ваценка]. Київ: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2019. 140 с.
17. Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 р. № 474-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80#Text>.